

Sygn. akt III AUa 178/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Zofia Rybicka - Szkibiel (spr.) SSA Jolanta Hawryszko
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2014 r. w Szczecinie

sprawy T. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o ustalenie kapitału początkowego

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 16 stycznia 2014 r. sygn. akt VI U 889/13

- zmienia częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że nakazuje przyjąć przy ustalaniu wysokości kapitału początkowego T. J. okres od 01 września 1972r. do 28 czerwca 1973r. i od 01 sierpnia 1973r. do 12 czerwca 1974r.,
- oddala apelację w pozostałej części.

SSA Zofia Rybicka - Szkibiel SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko

Sygn. akt III AUa 178/14

UZASADNIENIE

Decyzją z 15 kwietnia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako: ustawa emerytalna) ponownie ustalił ubezpieczonej wartość kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r. Wysokość kapitału wyniosła 63473,30 zł. Do ustalenia wartości kapitału początkowego ZUS nie uwzględnił okresów od 1 września 1972 r. do 13 czerwca 1974 r., gdyż nie

został wystarczająco udowodniony oraz od 2 do 14 lutego 1987 r., gdyż wówczas ubezpieczona przebywała na urlopie bezpłatnym.

Ubezpieczona w odwołaniu od powyższej decyzji wskazała, że powyższa decyzja jest dla niej krzywdząca.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania. Wskazał, że ubezpieczona dochodziła uwzględnienia okresu od 1 września 1972 r. do 13 czerwca 1974 r. tytułem zatrudnienia przez zakład pracy w celu przyuczenia zawodowego. Stwierdził, że zaświadczenie o ukończeniu praktycznej nauki zawodu obejmuje okres do 12 czerwca 1974 r. Nadto, okres od 29 czerwca do 31 lipca 1973 r. to okres urlopu bezpłatnego. Organ rentowy stwierdził ponadto, że jedynie świadectwo pracy stanowiłoby właściwy dowód potwierdzający możliwość zaliczenia całego wnioskowanego okresu. Podtrzymał ponadto dotychczasową argumentację.

Wyrokiem z 16 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego w ten sposób, że nakazał przyjąć przy ustalaniu wysokości kapitału początkowego ubezpieczonej okres od 1 września 1972 r. do 12 czerwca 1974 r. jako okres składkowy.

Sąd I instancji ustalił, że ubezpieczona, urodzona (...), wystąpiła o przeliczenie kapitału początkowego w dniu 23 listopada 2013 r. W okresie od 1 września 1972 r. do 13 czerwca 1974 r. jako młodociana była zatrudniona w Zakładach (...) w S. w celu przyuczenia do zawodu. Okres ten był okresem składkowym.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie zasługiwało na uwzględnienie. Stwierdził, że kwestią sporną w przedmiotowej sprawie był charakter okresu od 1 września

1972 r. do 13 czerwca 1974 r., tj. czy był to okres zatrudnienia - czyli składkowy, czy też tylko okres nauki. Okresy składkowe są wymienione w art. 6 ustawy emerytalnej. Jednym z nich jest : okres zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. (art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy). Ubezpieczona domagała się ustalenia okresu składkowego w latach 1972 -1974. W tych latach obowiązywała ustawa z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226 z późn. zm.). Zgodnie z tą ustawą, za młodocianego uważano osoby, które ukończyły 14 lat, a nie przekroczyły 18 roku życia. Od 21 lipca 1961 r. - na mocy art. 45 ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju oświaty i wychowania (Dz. U. Nr 32, poz. 160) - podwyższono tę granicę wieku do lat 15. Podstawą zaliczenia okresów zatrudnienia młodocianego do okresów składkowych jest nawiązanie stosunku pracy (umowy o naukę zawodu lub w celu przygotowania zawodowego) pomiędzy młodocianym a pracodawcą (por. wyroki SA w Katowicach: z 13 czerwca 2006 r., III AUa 250/05, Biul. SAKa 2007, nr 1; z 14 czerwca 2006 r., III AUa 457/05, Biul. SAKa 2007, nr 1; z 14 czerwca 2006 r., III AUa 455/05, Biul. SAKa 2007, nr 1).

A zatem, okresy zatrudnienia młodocianych przed dniem 1 stycznia 1975 r. (tj. dniem wejścia w życie Kodeksu pracy, w którym uregulowano kwestie zatrudniania młodocianych), mogą być traktowane jako okresy składkowe tylko w razie spełnienia warunków określonych w przytoczonych aktach prawnych (por. wyrok SN z 23 kwietnia 1999 r., II UKN 593/98, OSNAPiUS 2000, nr 12, poz. 485).

Sąd I instancji wskazał, że nie ulegało wątpliwości, że ubezpieczona była zatrudniona w Zakładach (...) w S. jako młodociana; świadczy o tym dobitnie umowa o naukę zawodu z 1 września 1972 r., zawarta przez ubezpieczoną z Zakładami (...). Odbywała w tych Zakładach praktyczną naukę zawodu, która miała trwać 2 i pół roku.

Ustalając stan faktyczny w sprawie, Sąd Okręgowy oparł się na dokumentach zgromadzonych w aktach organu rentowego, których wiarygodności strony nie kwestionowały. Wiarygodność dokumentów nie wzbudziła wątpliwości tego Sądu, wobec czego zostały uznane za wiarygodne w całości. Sąd I instancji nie dał wiary organowi rentowemu w zakresie w którym twierdził, że w/w okres nie był okresem składkowym. Stwierdził, że argumentacja opierająca się na przytoczeniu przepisów aktów wydanych przez organy władzy wykonawczej nie mogła odnieść skutku, wobec bezwzględnego wymogu konstytucyjnego regulowania praw i obowiązków obywatelskich normami rangi ustawowej.

Powołana wyżej ustawa wskazywała, jakie kryteria musi spełnić młodociany, aby uznać, że pozostawał w zatrudnieniu. W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczona te kryteria spełniła i dlatego sporny okres należało uznać za składkowy.

Organ rentowy wniósł apelację od powyższego wyroku. Zarzucił

naruszenie prawa materialnego: - art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej poprzez błędną jego wykładnię i przy jej dokonywaniu nieuwzględnienie zapisów dekretu z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy oraz uchwały nr 448 Prezydium Rządu z dnia 21 czerwca 1951 r. o ustroju szkolnictwa zawodowego i rozporządzenia z 12 kwietnia 1952 r. w sprawie warunków przyjmowania do pracy w celu przyuczenia do zawodu i późniejszego zatrudnienia młodocianych, którzy ukończyli 14 rok życia i nie przekroczyli 16 roku życia; - art. 174 ust. 2 ustawy emerytalnej poprzez jego błędną wykładnię, co skutkowało przyjęciem okresu od 29 czerwca 1973 r. do 31 lipca 1973 r., tj. okresu urlopu bezpłatnego, jako okresu składkowego.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy podniósł, że w okresie od 21 lipca

1958 r. do 31 grudnia 1974 r., obowiązywały przepisy ustawy z dnia 2 lipca 1958 r.

o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy. Jej art. 2 w brzmieniu nadanym przez artykuł 45 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz.U.1961, Nr 32, poz. 160) - z dniem 21 lipca 1961 r. zabraniał zatrudnienia osób poniżej 15 roku życia, zaś za młodocianych uważał osoby, które ukończyły 14 lat, a nie przekroczyły 18 roku życia. W myśl art. 3 ustawy, młodociani mogli być zatrudniani przez zakłady pracy tylko w celu: 1) nauki zawodu, 2) przyuczenia do określonej pracy. 3) odbycia wstępnego stażu pracy. W art. 9 ustawodawca przewidział konieczność zawierania na piśmie umów określających czas trwania nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub wstępnego stażu pracy oraz zasadnicze uprawnienia i obowiązki młodocianego - podczas przyjmowania młodocianego. W konsekwencji, art. 10 stanowił, że okresy nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy oraz wstępnego stażu pracy są okresami zatrudnienia. Ustawa ta obowiązywała do czasu wejścia w życie Kodeksu pracy. Niemniej jednak, w latach 1951-74 zasady działania systemu szkolnictwa zawodowego regulowały przepisy uchwały nr 448 Prezydium Rządu z dnia 21 czerwca 1951 r. o ustroju szkolnictwa zawodowego (M.P. nr A-59, poz. 776), na podstawie których strukturę szkolnictwa zawodowego tworzyły: szkoły przysposobienia zawodowego, zasadnicze szkoły zawodowe, technika zawodowe, szkoły majstrów. Art. IV uchwały stanowił, że praktyczna nauka zawodu dla uczniów szkół przysposobienia zawodowego i ZSZ odbywa się w warsztatach i pracowniach szkolnych albo w zakładach pracy.

W przypadkach, gdy praktyczna nauka zawodu odbywała się w zakładach pracy, była organizowana i prowadzona na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu zawartej między szkołą a zakładem pracy. Skarżący stwierdził, że czynności wykonywane przez ucznia szkoły zawodowej lub technikum na podstawie umowy między szkołą a zakładem pracy o praktyczną naukę zawodu, stanowiły realizację obowiązków uczniowskich, a nie pracowniczych. Wskazał dalej, że ustawa z dnia

2 lipca 1958 r. była poprzedzona dekretem z 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz.U. Nr 41, poz.311 ze zm.). Został on uchylony ustawą z 2 lipca 1958 r. w części dotyczącej nauki zawodu. Wydane przez Radę Ministrów na podstawie delegacji dekretowej rozporządzenie

z 12 kwietnia 1952 r. w sprawie warunków przyjmowania do pracy w celu przyuczenia do zawodu i późniejszego zatrudnienia młodocianych, którzy ukończyli 14 rok życia i nie przekroczyli 16 roku życia (Dz.U. nr 21, poz.135), uzależniało skuteczność przyjęcia do pracy w celu przyuczenia do zawodu od zawarcia pisemnej umowy pomiędzy zakładem pracy a młodocianym (§.5.1. tego rozporządzenia).

A zatem, w latach 1944-74 system prawny przewidywał odrębność prawną: 1) uczniów szkół zawodowych wszystkich typów i szczebli, także w czasie odbywania praktycznej nauki zawodu w zakładach pracy, oraz: 2) młodocianych pracowników zatrudnionych przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu.

W ocenie apelującego, w świetle obowiązujących ówczesnie przepisów, tylko świadectwo pracy skutkuje w sferze uprawnień emerytalno-rentowych, bowiem stosunek ubezpieczenia społecznego powstaje wyłącznie w chwili zawarcia stosunku między zakładem pracy i pracownikiem; tylko zatem świadectwo pracy zakładu

w którym odbywana była praktyczna nauka zawodu da podstawy do zaliczenia spornego okresu. Podniósł, że w przedmiotowym przypadku świadectwo takie nie zostało przedłożone, a zatem, sporny okres nie może zostać zaliczony jako okres składkowy.

Odnosząc się do drugiego zarzutu, organ rentowy wskazał, że Sąd Okręgowy niesłusznie uwzględnił okres od 29 czerwca 1973 r. do 31 lipca 1973 r., to jest okres urlopu bezpłatnego, jako okres składkowy. Stwierdził, że art. 174 ust. 2 ustawy emerytalnej wskazuje, że przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy: 1) okresy składkowe, o których mowa w art. 6; 2) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5; 3) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1-4 i 6-12, w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2. W katalogu tych okresów nie jest ujęty okres urlopu bezpłatnego. Wskazał, że Sąd Najwyższy w wyroku z 7 października 1998 r., sygnatura akt II UKN 334/98 (OSNAPiUS 1999, nr 21, poz. 694) stwierdził, że okresy urlopu bezpłatnego nie są wliczane do okresów ubezpieczenia.

W związku z powyższym, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się częściowo uzasadniona, co doprowadziło do zmiany zaskarżonego wyroku w części; w pozostałym zaś zakresie apelacja okazała się nieuzasadniona.

W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny wskazuje, że zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. z 1958 r., Nr 45, poz. 226), nauka zawodu młodocianych w zakładach pracy odbywała się na podstawie podpisanej umowy o naukę zawodu. Okresy zatrudnienia młodocianych na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed 1 stycznia 1975 r. są okresami składkowymi, o jakich mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej, których uznanie warunkuje wykonywanie pracy na podstawie indywidualnej umowy o naukę zawodu (por. wyrok SA w Katowicach z 15 lutego 2011 r., III AUa 1731/10, Lex 1102951).

Sąd Odwoławczy podkreśla, że w prawie ubezpieczeń społecznych, podstawowym środkiem dowodowym są dokumenty pracownicze dotyczące ubezpieczonego (w tym świadectwa pracy, listy płac, etc.). Zaliczenie nieudokumentowanych okresów składkowych do uprawnień lub wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych, wymaga zawsze dowodów niebudzących wątpliwości, spójnych i precyzyjnych (por. wyrok SN z 9 stycznia 1998 r., II UKN 440/97, OSNP 1998/22/667). Dowodem, który stanowi o możliwości potwierdzenia okoliczności zatrudnienia ubezpieczonego w ramach nauki zawodu młodocianych jest świadectwo pracy, umowa o naukę zawodu czy też wpis w legitymacji ubezpieczeniowej.

Sąd Apelacyjny nie podzielił argumentacji organu rentowego odnośnie tego, że fakt nieposiadania świadectwa pracy za okres nauki zawodu młodocianych, uniemożliwia uwzględnienie tego okresu do uprawnień lub wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych, w przypadku, gdy ubezpieczony posiada inny dokument poświadczający fakt wykonywania pracy na podstawie umowy o naukę zawodu (np. umowę o naukę zawodu lub wpis w legitymacji ubezpieczeniowej). Ubezpieczona posiada umowę o naukę zawodu z Zakładem (...)

w okresie od 1 września 1972 r. do 31 grudnia 1974 r. (k. 33 akt ZUS), a ponadto zaświadczenie o ukończeniu praktycznej nauki zawodu w okresie od 1 września 1972 r. do 12 czerwca 1974 r. (k. 39 akt ZUS).

W związku z powyższymi rozważaniami, zdaniem Sądu Apelacyjnego, są to dokumenty pozwalające stwierdzić, że ubezpieczona faktycznie była zatrudniona jako osoba młodociana w ramach praktycznej nauki zawodu, co pozwala

uwzględnić ten okres jako okres składkowy przy ustaleniu wartości kapitału początkowego (art. 174 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej).

Apelacja organu rentowego okazała się jednak uzasadniona co do wymiaru okresów podlegających zaliczeniu. Należy bowiem wskazać, że z zebranej dokumentacji wynika, że w okresie od 29 czerwca do 31 lipca 1973 r. ubezpieczona korzystała z urlopu bezpłatnego (por. karta urlopową - k. 35 akt ZUS).

Należy wskazać, że sąd ubezpieczeń społecznych bada prawidłowość decyzji organu rentowego, biorąc pod uwagę stan faktyczny i stan prawny aktualny na dzień wydania zaskarżonej decyzji. Okres urlopu bezpłatnego nie jest – zgodnie z przepisami ustawy emerytalnej – okresem składkowym, ani też okresem nieskładkowym. Okresy składkowe i nieskładkowe wymienione są w art. 6 i art. 7 powoływanej ustawy i nie wymieniono w nich okresów urlopu bezpłatnego (poza okresami urlopów bezpłatnych udzielonymi w związku z opieką nad dzieckiem – art. 7 pkt 5 oraz w przypadku małżonków pracowników skierowanych do pracy

w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytucjach, ośrodkach informacji i kultury za granicą

– art. 7 pkt 8). Pogląd ten jest również ugruntowany w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 4 października 2005 r., (III AUa 1383/04, Lex nr 175551) stwierdził, że okres urlopu bezpłatnego jest, zgodnie z Kodeksem pracy - art. 174 § 2, okresem, który stanowi przerwę w realizacji obowiązków i praw pracowniczych u pracodawcy, czyli pracodawca nie ma obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za pracownika, a co za tym idzie, okres ten nie jest ani okresem składkowym, ani okresem nieskładkowym wedle ustawy emerytalnej. Sąd Najwyższy w wyroku z 7 października 1998 r. (II UKN 334/98, OSNP 1999/21/694) wskazał, że okres urlopu bezpłatnego nie jest okresem zatrudnienia w rozumieniu art. 32 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników

i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w związku z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur

i rent oraz o zmianie niektórych ustaw. Nie było zatem podstaw, aby uwzględnić okres urlopu bezpłatnego od 29 czerwca do 31 lipca 1973 r. przy obliczaniu wartości kapitału początkowego ubezpieczonej.

W związku z powyższym, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że nakazał przyjąć przy ustalaniu wysokości kapitału początkowego ubezpieczonej okres od 1 września 1972 r. do 28 czerwca 1973 r. i od 1 sierpnia 1973 r. do 12 czerwca 1974 r., o czym orzekł w pkt 1 sentencji wyroku.

Na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego w pozostałej części, o czym orzekł w pkt 2 sentencji wyroku.

SSA Zofia Rybicka - Szkibieli SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko